

רגינה יעל שם טוב

הייתי בת תשע כשהתחילה מלחמת העולם השנייה. אני מבולגריה. הגרמנים נכנסו לבולגריה בתור בני ברית, לא בתור כובשים הם היו בברית עם הממשלה הבולגרית. דבר ראשון, שמו לנו מגן דוד ועל כל בית יהודי היה שלט שכאן גרה משפחה יהודית. את תעודות הזיהוי שהם נתנו ליהודים, ליתר היה בצבע ירוק וליהודים היה בצבע ורוד כדי שתיכף ידעו. זה התחיל ככה שקודם הלכנו עם מגן דוד אחר כך מי שהיה גר במרכז היה צריך לעבור לשכונה היהודית, אני גרתי בסופיה עיר הבירה. כמה חודשים לאחר מכן הוציאו את כל היהודים מסופיה והתחילו להעביר אותם לפרובינציות הקטנות. זה היה מאוד עצוב כי אנשים יצאו לרחוב ומכרו את כל התכולה של הבית בפרוטות כי לא היה להם איפה להשאיר את זה. את הגברים לקחו לעבודות, עשו כבישים, מגויסים אבל לא בצבא הרגיל אלא בצבא של עבודות. עוד שנתיים יכולתי ללמוד בבית הספר אחרי זה גם את זה לא נתנו לנו, קודם הם אסרו את הלמידה באוניברסיטאות ליהודים ואחר כך אסרו בכלל את בתי הספר, לא נתנו ליהודים ללמוד. כשהיינו בפרובינציה היהודים התארגנו ועשו מן בית ספר עברי אז הלכתי לבית הספר הזה כשהייתי בכיתה ז'. היו ילדים מכיתה א' עד כיתה ח' בבית הספר הזה וגם המורים היו יהודים. למדנו אחרי הצהריים כי בהרבה בתי ספר היו חיילים גרמניים והלימודים היו אחר הצהריים. שנה אחת למדנו אחר הצהריים ואחר כך כבר לא אפשרו לנו ללמוד. זה לא היה נעים כי כל הזמן היית מסומנת עם המגן דוד וכל אחד יכל להגיד לך מה שהוא רוצה ואני לא יכולתי לסבול את זה. אז אני הלכתי מכות וקיבלתי מכות לא יכולתי לסבול את זה שמכנים אותי בשמות גנאי. כל יום חזרתי עם פה נפוח הביתה. זה היה עד ספטמבר שנת 1944 אז הגרמנים כבר התחילו לסגת הם היו גם ברומניה שם הם היו בתור שליטים לא ביחסים דיפלומטים וגם מבולגריה אז התחילו לרדת הפרטיזנים לתוך הערים תפסו את השלטון, כבר הורידו לנו את מגן דוד ונתנו לנו לחזור כל אחד למקום מגוריו, חזרנו לבתי הספר. כשחזרנו לסופיה אני נכנסתי לתנועה ציונית אז הייתי כבר בת ארבע עשרה. עם התנועה הציונית בשנת 1947 תוך 36 שעות יצאנו מאז שאמרו לנו שאפשר לעלות לארץ ישראל באופן בלתי לגלי. נתנו ל-400 צעירים וחילקו בין כל המפלגות הציוניות ואני הייתי בניהם ויצאנו תוך 36 שעות. תפסו אותנו בקפריסין, ומקפריסין עם עליית הנוער כי עוד לא הייתי בת 18 הגענו לארץ. בזמן הגרמנים, בזמן המלחמה בכלל היה מאוד עצוב הגרמנים הגבילו אותנו רק שעתיים ביום מתוך 24 נתנו לנו ביום כדי לצאת ולקנות מצרכים. העיירה שבה אנו היינו גרים הגויים נתנו לנו הביתה מצרכים. הם לא יכלו לסבול את זה שאנחנו מוגבלים אז הם היו מביאים לנו פירות וירקות. לחם היה קשה להשיג, אפשר היה להשיג רק באמצעות כרטיסי מזון ואי אפשר היה לאכול את מה שהיה קרוי לחם אכלנו רק את הקליפה בפנים זה היה כמו בוך, מהלחם סבלנו לא היה. גם בכסף אי אפשר היה להשיג לחם אבל יתר הדברים היה, הגויים היו מביאים לנו הביתה היו עוזרים לנו הרבה. היו כאלו שהיו אנטישמים אבל מעט מאוד, אבל היתר - הרבה עזרו. יש לי אח, שיהיה בריא אבא ואימא וכולנו שרדנו. לפחות ארבע פעמים ביום היו עוברים מטוסים אמריקנים כדי להפציץ ברומניה אבל הפציצו גם בבולגריה, איפה שאנחנו היינו לא אבל כשהיינו בסופיה הפציצו מסביב כי גרנו במרכז ולא רחוק מאתנו היה המטה הגרמני אז הפציצו הרבה למשך כמה שעות. בתור ילדה זה היה מאוד מאוד לא נעים. המשקע נשאר כי לא הייתה ילדות, שנותנים פיצויים כביכול מגרמניה זה לא יחזיר לנו את הילדות שגנבו מאתנו. אבל ברוך ה' באתי לארץ לפני קום המדינה, יש לנו מדינה, יש לנו ארץ

הגשמי את מה שרציתי. יש לי שני ילדים בת ובן, לבת שלי יש שלוש בנות לבן שלי יש שתי בנות ובן ויש לי שלוש נינות אחת בת ארבע והשתיים האחרות תינוקות אחת בת חמישה חודשיים ואחת בת שבעה חודשיים. הבת שלי גרה בסדום, בנאות הכיכר היא מושבניקית היא עובדת במועצה היא אחראית על כל התרבות באזור ים המלח והבן שלי גר במיתר. יש לי שישה נכדים ושלוש נינות.

שאלה: האם משפחתך נשארה יחד במהלך השואה או שהופרדתם?

תשובה: היינו יחד חוץ מהאבות. היות וביני לבין הורי ז"ל היה הבדל גדול בגיל כי אני נולדתי אחרונה אחרי ארבעה בנים אבל אנחנו רק שניים בחיים. שלושה בנים נפטרו לאימא שלי בתוך שנתיים אחד בגיל חמש, השני כשהיא הייתה בהריון בחודש שמיני, ובלידה השלישית משכו את התינוק וחנקו אותו בזמן הלידה, ואחר כך אחי ואני נולדנו. לכן ההבדל בגיל היה גדול אז את אבא שלי לא לקחו כי הוא היה מבוגר אבל את אבא של בעלי לקחו. לא הפרידו בינינו היינו יחד אבל כל הזמן בפחד כי היה שלט על הדלת שמראה שזה בית של יהודים. והיו גם תנועות נוער ההיטלראי שכל הזמן הציקו לנו והעליבו אותנו אז הלכתי מכות, מה לעשות לא אהבתי שדיברו אלינו ככה.

שאלה: מה הניע אותך להמשיך הלאה לא לוותר, מה נתן לך את הכוח?

תשובה: לא לוותר כי אני הרגשתי שאני שווה כמו כולם, שם נולדתי, שם הלכתי לבית הספר, שם התחנכתי וזה נורא הפריע לי שיש כאלו שמפלים אותי. היו גם ארמנים, צועניים לא היו רק יהודים. היינו 50,000 יהודים בכל בולגריה. 45,000 יהודים עלו בבת אחת לארץ ישראל בשנת 1949 כולם כמעט נשארו מעט מאוד, יש עוד יהודים בבולגריה יש קהילה יהודית, יש בית כנסת גדול, יש גם חב"ד יש אוכל כשר.

שאלה: יצא לך לחזור לבקר בבולגריה?

תשובה: כן, כשאנחנו נוסעים לשם אנחנו הולכים לבית הכנסת וגם לבית העם כדי לפגוש יהודים.

שאלה: האם האמונות שלך בקב"ה השתנו בעקבות השואה?

תשובה: האמונות שלי לא השתנו אני שומרת מסורת לא פנאטית שומרת כשרות בבית לא יותר מזה. יש לי נכדה שחזרה בתשובה והיא גרה בבני ברק, זאת הנכדה הבכורה שלי ויש לה תינוקת חמודה. תמיד שמרנו בבית ואבא ז"ל תמיד היה מסביר על כל חג למה חוגגים, פסח תמיד שמרנו אפילו בזמן המלחמה. בבית הכנסת הרבי היה גם שוחט לשם היינו מביאים עופות ובשר כדי שישחטו ויהיה לנו אוכל כשר אז תמיד בבית היה אוכל כשר על פי המסורת וגם לא ערבבנו.

כמו שאמרתי עליתי לארץ לפני קום המדינה בשנת 1947 הייתי בקפריסין ב-8 לאפריל 1948 הגעתי לישראל עם עליית הנוער. לקחו אותנו לבית עולים בנתניה כי הקיבוץ שבו הייתי צריכה להיות - במשמר העמק הותקף על-ידי הערבים, אז חיכינו עד שהכול נרגע ובאו ולקחו אותנו לשם. שם הייתי חודש כי הקבוצה שלי הגיעה אחרי ואז לקחו אותנו לקיבוץ מעברות, לאחר מכן מהקיבוצים בנגב חילקו את הנערים לקיבוצים במרכז הארץ. לא היה מספיק אוכל וביגוד במעברות בשביל עשרים איש, לכן העבירו אותנו לקיבוץ 16 בנים ו 4 בנות. ושם היה קיבוץ צעיר ליד נהריה, קצת לפני נהריה ושם עבדנו קשה כי בדיוק הייתה מלחמת השחרור. מהקיבוץ והלאה עד ראש הנקרה היו ערבים, באותו הקיץ ב-48 התקפנו אותם וגירשנו אותם ללבנון. שהגעתי לארץ הייתי בגיל 17 הייתי בצבא מחזור ב' של הבנות, הייתי בצבא שנתיים אז שירתנו בנים ובנות אותו הדבר. הייתי בחיל האוויר ואחרי שנתיים השתחררתי והתחלנו לעבוד. ההורים שלי עלו לארץ בשנת 1949 יחד עם אחי, אחי בינתיים התחתן עם גיטתי בבולגריה. אני פלשתי בית ביפו וכשהם באו לארץ הם נכנסו לבית,

הייתה קליטה קשה ובדיוק התחלנו לעבוד כולם ואחי ואני התגייסנו בהפרש של שבוע. הוא התגייס שבוע לפני.

שאלה: איך הכרת את בעלך?

תשובה: את בעלי הכרתי במקהלה ביפו. כשהבולגרים באו לארץ הם חיפשו: בית, עבודה וחיפשו איפה יש מקהלה – זה מושרש. הכרנו במקהלה וכשהשתחררנו הוא כבר עבד בתור מורה מקצועי באורט, בכפר ותקין. שאלתי אותו אם יש עבודה גם בשבילי אז הוא מצא לי, הייתי אם בית של נוער ועד היום אני עובדת זה מה שרצה הגורל ולא מתחרטת לרגע.

התחתנו ובאנו לבאר שבע כי אז לא היו דירות וקיבלו אותנו בזרועות פתוחות, באנו לשנה ואנחנו כבר 59 שנה פה. לא היה פה כלום- רק חולות. כל יום בצהרים היו סופות חול ולא היו תריסים לא שום דבר והכל היה נכנס הביתה. אי אפשר היה לתלות כביסה, אם הייתה כביסה - הייתה חומה, זה היה נורא. כשהגענו לבאר שבע היו 2500 תושבים, הכרנו את כולם. רק בעיר העתיקה היה חשמל עם גנרטור והיה קולנוע פתוח- קולנוע פריג'יטר בחורף, ואז בדיוק פתחו את קולנוע קרן, עכשיו יש מגדלי קרן. שם היה חשמל והיינו הולכים לשם, שלוש פעמים בשבוע החליפו את הסרטים. הלכנו לשם ביחד עד שילדתי אחר כך היינו הולכים כל אחד הלך לחוד, בעלי היה הולך להקרנה הראשונה היית מחכה שיחזור הביתה ואז אני הייתי הולכת לשם. בבולגריה גרנו בעיר הבירה שם כל הדברים האלה היו כבר קיימים, הכול היה מאוד שונה. כשגרנו ב- א' בכותל המערבי הבתים היו קטנים, מאוד קטנים ולא היו בלטות היה מלט במקום רצפה אבל זה היה כמו ארמון היינו שם וכולם היו אותו הדבר. כשהיינו נוסעים ליפו- להורים את כל החופש היינו מבלים שם, הרבה פעמים שכחנו לנעול את הדלת בבית ואף אחד לא נכנס, עם מפתח אחד היה אפשר לפתוח את כל הבתים בבאר שבע. לא היו גנבות שום דבר כל אחד עזר אחד לשני לא היו דברים כמו לשמור טינה, לריב. אחר כך, כשכבר היה חשמל עברנו לבתים שבנו ואז נתנו חד פעמי למורים הלוואה של שלושת אלפים שקל כניסה לבית. שילמנו משכנתא 20 שנה אחרי 12 שנים רצינו לגמור עם שלושת אלפים השקל האלה, הלכנו לשאול כמה נשאר לנו עוד לשלם, נשאר לנו לשלם שלושת אלפיים חמש מאות רק ריבית. אז ככה לקחנו הלוואה וגמרנו עם המשכנתא.

אני הייתי אם בית בבית הספר לאחיות, הרבה שנים לא עבדתי רק שבת הייתה בכיתה י"א והבן בכיתה ז' יצאתי לעבודה. הייתי בבית עד שהילדים שלי גדלו מדי פעם הייתי לוקחת איזה תינוק לטפל בו אבל לא משהו רציני. הקדשתי את עצמי לילדים עד היום הם לא שוכחים.

משה שם טוב: "אני לא הסכמתי שהיא תצא לעבודה כי אני גדלתי בלי אימא ורציתי שכשהילדים יגיעו הביתה אימא תקבל אותם מבית הספר."

גם לא היה כמו עכשיו לא היה מעון תינוקות ולא היו גנים אני חיכיתי שהבת תהיה בת ארבע כדי שתוכל להיכנס לגן, לא קיבלו לפני גיל ארבע. היום זה אפשרי. הבן שלי נכנס לגן בגיל שנתיים וחצי.

שאלה: מה המסר שלך לדורות הבאים?

תשובה: מה המסר שלי - להיות בן אדם ישר, לא לשקר, לא לריב עם אף אחד ולחיות בשלום עם כולם. זה המסר.

הנכדות שלי מתות עליי, הן מאוד קשורות אלינו הן באות ומספרות הכול אני אף פעם לא שואלת הן באות ומספרות אני לא מחטטת. פה עצה שם עצה אם הן מבקשות. יש לנו גם יחסים מאוד טובים עם כלתי.

משה שם טוב: פרופסור זאב צחור היה דיקן של מכללת ספיר עכשיו הוא כבר מרצה באוניברסיטת בן גוריון. בזמנו כשהוא היה צעיר, גם אני עבדנו יחד באותו בית ספר הוא היה מורה להיסטוריה ואני הייתי מורה לשרטוט. באחת ההפסקות בחדר המורים הוא אמר לי: "תשמע, אני כותב ספר על העלייה, את הדוקטורט שלי אני כותב על העלייה. היו שתי אניות "פאן קרשנט" ו"פאן יורק" שהביאו את שארית הפליטה של הנוער מאירופה (15,000 איש)". הוא כתב על שתי האניות האלה הוא אמר: "מרומניה מצאתי, מפולניה מצאתי, מגרמניה מצאתי, מיוגוסלביה מצאתי ואני יודע שהייתה על האנייה קבוצה מבולגריה אבל אני לא מכיר אף אחד, אתה מכיר?" אז אמרתי לו שאשתי רגינה הייתה על האנייה אז הוא ראיין אותה ובספר שהוא כתב יש דף שלם על הסיפור שלה.

חן שלמה.